

Stručno osposobljavanje knjižničara na području zaštite građe u Republici Hrvatskoj

Češljar, Nikolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:367245>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-02**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Sveučilišni prijediplomski jednopredmetni studij Informatologija

Nikolina Češljarić

**Stručno osposobljavanje knjižničara na području zaštite građe u
Republici Hrvatskoj**

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Damir Hasenay

Osijek, 2024.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za informacijske znanosti

Sveučilišni prijediplomski jednopredmetni studij Informatologija

Nikolina Češljarić

**Stručno osposobljavanje knjižničara na području zaštite građe u
Republici Hrvatskoj**

Završni rad

Društvene znanosti, informacijske i komunikacijske znanosti, knjižničarstvo

Mentor: prof. dr. sc. Damir Hasenay

Osijek, 2024.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 11.03.2024.

Nikolina Čišljan, 0165081417

Ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

Cilj ovoga rada je pružiti uvid u mogućnosti stručnog usavršavanja knjižničara u pogledu zaštite knjižnične građe i provođenja istog u kontekstu Republike Hrvatske. Zaštita knjižnične građe obuhvaća sva pitanja financijske, pravne i administrativne prirode, kao i metode, tehnike i postupke kojima se nastoji zaštititi građa. Stručno osposobljavanje knjižničara za obavljanje poslova zaštite knjižnične građe izuzetno je važno, ne samo zbog razvijanja osobnih kompetencija potrebnih za posao knjižničara, već i zbog stalne potrebe za zaštitom knjižnične građe od raznih štetnih utjecaja. Kako bi zaštita knjižnične građe bila svrhovita i učinkovita njome je moguće upravljati u skladu sa sveobuhvatnim modelom upravljanja zaštitom pisane baštine te je radu stavljen naglasak na edukativni aspekt navedenog modela. Važnost edukativnog aspekta se očituje u potrebi za obrazovanim osobljem koje znanja o zaštiti knjižnične građe primjenjuje pri svakodnevnom rukovanju istom, ali ih i na primjeren način može prenijeti korisnicima. Knjižničari u Republici Hrvatskoj, osim tijekom visokoškolskog obrazovanja, se za znanja vezana za zaštitu knjižnične građe mogu stručno osposobljavati u sklopu *Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara* (CSSU). CSSU omogućava pohađanje tečajeva kojima knjižničari, informacijski stručnjaci, studenti i ostali zainteresirani mogu obogatiti postojeća znanja iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti te je moguće pronaći tečajeve vezane za područje zaštite knjižnične građe i kulturne baštine. Uključivanjem edukativnih sadržaja iz područja zaštite knjižnične građe u rad CSSU-a moguće je potaknuti svijest o važnosti zaštite kod samog osoblja u hrvatskim knjižnicama kao i svijest o važnosti razvijanja dodatnih vještina u tom području.

Ključne riječi: stručno osposobljavanje knjižničara, zaštita građe, tečajevi, stručno usavršavanje

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ZAŠTITA KNJIŽNIČNE GRAĐE	3
3. OSPOSOBLJAVANJE KNJIŽNIČARA U POGLEDU ZAŠTITE GRAĐE U REPUBLICI HRVATSKOJ	9
3.1. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj	10
4. CSSU e-tečaj <i>Osnove preventivne zaštite pisane građe</i>	13
5. ZAKLJUČAK	18
6. LITERATURA	19

1. UVOD

Provođenje zaštite knjižnične građe jedna je od osnovnih djelatnosti kojima se knjižnice bave, a kako bi se aktivnosti zaštite mogle učinkovito provoditi potrebno je raspolagati i ljudskim resursima odnosno adekvatno obrazovanim knjižničnim osobljem koje je osposobljeno za provođenje aktivnosti zaštite knjižnične građe. Informacijski stručnjaci, u ovom slučaju specifično knjižničari, znanja o zaštiti knjižnične građe mogu usvojiti tijekom visokoškolskog obrazovanja na studijima informacijskih znanosti u Zagrebu, Zadru i Osijeku. Kurikulumi navedenih studija uključuju kolegije o zaštiti knjižnične građe kojima se studente, buduće informacijske stručnjake, uvodi u problematiku zaštite i priprema za primjenu teorijskih znanja u praksi. U kontekstu važnosti cjeloživotnog učenja važno je naglasiti kako se stručno osposobljavanje knjižničara na prostoru Republike Hrvatske odvija u sklopu *Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara (CSSU)* koji u svojoj ponudi ima brojne tečajeve od kojih su neki vezani i za problematiku zaštite knjižnične građe i kulturne baštine. Također je važna i individualna želja za usavršavanjem u postojećim znanjima kao i znanjima iz područja zaštite knjižnične građe. Osvještavanjem potrebe za usavršavanjem, pojedinci proširuju temeljna znanja čitanjem stručne literature, pohađanjem tečajeva, prisustvovanjem i sudjelovanjem na stručnim skupovima te samostalnim istraživanjem željene tematike.¹ Svi navedeni načini stjecanja znanja mogu biti od koristi pri svakodnevnom obavljanju rutinskih poslova s knjižničnom građom za koje je prvenstveno potrebno posjedovati temeljna znanja o samoj zaštiti knjižnične građe. Aktivnosti zaštite knjižnične građe provode se na tri razine – strateškoj, tehničkoj i operativnoj te svaka od njih obuhvaća specifične aktivnosti.² Planiranje tih aktivnosti, kao i organiziranje financijskih i ljudskih resursa izravno je vezano za zaštitu knjižnične građe. Potrebno je razumjeti kako je zaštita knjižnične građe složen pojam i aktivnost koja treba biti integralni dio poslovanja svake knjižnice. Kako bi to bilo moguće postići, važno je da zaštita knjižnične građe bude u skladu sa svim ostalim djelatnostima knjižnice te je to moguće postići učinkovitim upravljanjem knjižničnim poslovanjem kao i upravljanjem zaštitom knjižnične građe. Sveobuhvatni model upravljanja zaštitom knjižnične građe pruža okvire unutar kojih je moguće pronaći početnu točku od koje je moguće krenuti s upravljanjem zaštitom knjižnične građe, a sastoji se od strateško-teorijskog, ekonomsko-pravnog,

¹ Usp. Hasenay, Damir; Krtalić, Maja; Šimunić, Zrinka. Obrazovanje studenata informatologije o čuvanju i zaštiti kulturne baštine – temeljna znanja i njihov prijenos u praksu. *Život i škola* 57, 25(1/2011.), str. 64.-66. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/106661> (2023-08-12)

² Usp. Hasenay, Damir; Krtalić, Maja. Terminološki i metodološki aspekti u proučavanju zaštite stare knjižnične građe. // *Libellarium: časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova* 1(2009), str. 207.-208. URL: <https://hrcak.srce.hr/37156> (2023-07-14)

edukativnog, materijalno-operativnog i kulturološko-društvenog aspekta. U ovome je radu naglasak stavljen upravo na edukativni aspekt koji uključuje definiranje znanja i vještina koje osoblje knjižnice treba posjedovati kako bi moglo učinkovito provoditi sve redovite i specifične aktivnosti zaštite knjižnične građe. Stručnjaci specijalizirani za bavljenje zaštitom građe nisu jedini koji mogu provoditi aktivnosti zaštite knjižnične građe te je važno naglasiti kako su uz njih vrlo važni svi zaposlenici knjižnice budući da su upravo oni ti koji svojim znanjem u području zaštite knjižnične građe mogu u velikoj mjeri doprinijeti očuvanju postojećeg stanja knjižnične građe. Naravno, potrebno je istaknuti da ako dođe do potrebe za specijaliziranim aktivnostima zaštite, komunikacija navedenog osoblja sa stručnjacima mora biti pravovremeno ostvarena kako bi se osigurali optimalni rezultati zaštite građe.³ Stručno osposobljavanje knjižničara ima važnu ulogu u provođenju aktivnosti zaštite knjižnične građe, jer omogućuje knjižničarima da se prisjete osnova zaštite knjižnične građe, ali i da usvoje nova znanja, vještine i kompetencije koje će poboljšati njihovo djelovanje u pogledu zaštite knjižnične građe, stoga ovaj rad naglasak stavlja na CSSU kao jedan od primjera stručnog osposobljavanja knjižničara u Republici Hrvatskoj u području zaštite knjižnične građe te donosi pregled e-tečaja *Osnove preventivne zaštite pisane građe* koji je dostupan na mrežnoj stranici CSSU-a.⁴

³ Usp. Hasenay, Damir; Krtalić, Maja. Nav. dj., str. 211.-212.

⁴ III. 10. Osnove preventivne zaštite pisane građe (e-tečaj). URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/osnove-preventivne-zastite-e-tecaj/> (2024-09-11)

2. ZAŠTITA KNJIŽNIČNE GRAĐE

Knjižnica kao baštinska ustanova svoje djelovanje temelji na dvjema osnovnim zadaćama, a to su pružanje knjižnične građe koju pohranjuje i daje na korištenje svojim korisnicima te osiguravanje uvjeta u kojima će ta građa biti zaštićena od nepovoljnih uvjeta koji mogu izazvati bilo kakva oštećenja. Samu se knjižničnu građu može shvatiti kao bilo koje javno dobro koje je u osnovi namijenjeno zajednici unutar koje se knjižnica nalazi te je ona i dijelom pisane kulturne baštine.⁵ Pisanu kulturnu baštinu je moguće definirati kao kulturu zabilježenu pismom na raznim materijalnim nositeljima od kojih je najčešći oblik pokretna baština, bilo da je ona rukopisna, tiskana, digitalna ili digitalizirana te se time donosi obuhvatniji i širi smisao promatranja pisane baštine. No, pojam pisane baštine moguće je staviti u kontekst unutar kojeg se ona pohranjuje u knjižnicama, arhivima i muzejima odnosno AKM zajednice te je aktivnosti zaštite građe moguće promatrati upravo u tom kontekstu.⁶ Pisanu baštinu je iznimno važno zaštititi od svih vanjskih i unutrašnjih čimbenika koji joj mogu naštetiti i dovesti do njene neupotrebljivosti, ali isto tako je važno navesti kako se aktivnosti zaštite trebaju primijeniti na svu knjižničnu građu neovisno o znanju i informacijama sadržanim u njoj. Zaštitu knjižnične građe se u tom kontekstu može definirati kao pojam koji obuhvaća tehničku, operativnu i stratešku razinu djelovanja kao i sva administrativna, pravna i financijska pitanja, kadrovsku politiku te koncepte, pristupe, metode, tehnike i postupke važne za dobrobit i čuvanje knjižnične građe i informacija koje ona sadrži. Navedena definicija okuplja termine koji su vezani za provođenje aktivnosti zaštite, čije je razumijevanje nužno za njezino uspješno provođenje. Prvi je pojam *koncepta* koji unutar zaštite knjižnične građe predstavlja neku opću zamisao ili ideju u samom provođenju zaštite. *Pristup* je hijerarhijski niži pojam te predstavlja način na koji se sve aktivnosti zaštite provode unutar nekog koncepta. *Metoda* je definirana i specifična mjera koja se poduzima kako bi se cilj zaštite postigao. *Tehnike* i *postupci* su hijerarhijski najniži pojmovi, a njima se obuhvaćaju unaprijed određeni koraci koji se provode unutar metoda zaštite knjižnične građe. Razumijevanje ovih pojmova te adekvatno korištenje istih u donošenju politika i planova zaštite knjižnične građe osigurava jasno tumačenje aktivnosti zaštite iste.⁷ Kao što je navedeno, zaštitu knjižnične građe je moguće razmatrati na tri razine, a to su strateška, tehnička i operativna razina.

⁵ Usp. Tadić, Katica. Izgradnja knjižničnog fonda. // Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare / Katica Tadić. URL: <https://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm> (2024-09-11)

⁶ Usp. Horvat, Ines; Hasenay, Damir. Interpretacija pisane baštine – potrebna znanja informacijskih stručnjaka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 63, 1-2(2020), str. 395. URL: <https://doi.org/10.30754/vbh.63.1-2.804> (2024-08-22)

⁷ Usp. Hasenay, Damir; Krtalić, Maja. Nav. dj., str. 208.

Svaka od tih razina obuhvaća karakteristične aktivnosti kojima je moguće osigurati provođenje aktivnosti zaštite knjižnične građe na optimalan i učinkovit način. Za *stratešku* je razinu provođenja zaštite knjižnične građe karakteristično da se provodi na nacionalnoj i/ili međunarodnoj razini te uključuje osmišljavanje projekata zaštite građe, promicanje svijesti unutar stručne i šire javnosti o samoj potrebi zaštite građe u kontekstu očuvanja nacionalnog identiteta same zajednice, poticanje i organiziranje raznih oblika edukacije stručnjaka koji se bave zaštitom knjižnične građe te osnivanje stručnih tijela nacionalne ili međunarodne razine čija je zadaća bavljenje aktivnostima koje se vežu za zaštitu knjižnične građe. Ova razina nije u izravnom dodiru sa samom knjižničnom građom, ali je njezina važnost upravo u promicanju i poticanju aktivnosti i programa koji doprinose razumijevanju važnosti zaštite knjižnične građe. *Tehnička razina* se odnosi na stručno-znanstvenu problematiku svojstava materijala knjižnične građe, kao i čimbenike koji te materijale ugrožavaju. Neke od aktivnosti koje se provode na ovoj razini su istraživanja sastava materijala od kojih se sastoji knjižnična građa pomoću raznih metoda, razvoj i poticanje primjene novih metoda u zaštiti materijala, kao i istraživanja raznih čimbenika koji mogu doći u interakciju s materijalima knjižnične građe. Ova je razina u većem izravnom dodiru sa knjižničnom građom te doprinosi razumijevanju utjecaja raznih čimbenika na proces propadanja knjižnične građe. *Operativna razina* podrazumijeva probleme i pitanja koji se javljaju u svakodnevici stručnjaka koji skrbe o knjižničnoj građi. Aktivnosti koje se provode na ovoj razini su svakodnevni rad s korisnicima koji se tiče pitanja zaštite knjižnične građe, provođenje regulativa koje se tiču poslova zaštite knjižnične građe i sigurnosti, briga o pohrani građe kao i o kontroliranju mikroklimatskih uvjeta kojima je knjižnična građa izložena te stvaranje i primjenjivanje raznih kriterija koje knjižnična građa treba zadovoljiti kako bi ju se uputilo na neki od specifičnih postupaka zaštite. Ova je razina u najvećem izravnom kontaktu s knjižničnom građom, a njezina se važnost očituje u optimalnoj svakodnevnoj interakciji s njome, bilo da se ona koristi ili je pohranjena. Okosnicu uspješnog provođenja zaštite knjižnične građe čini stalna interakcija i ispreplitanje aktivnosti ovih triju razina jer svaka razina obuhvaća važne aktivnosti koje imaju izravan ili neizravan utjecaj jedne na druge. Primjerice, na strateškoj razini se aktivnosti i projekti zaštite iniciraju i potiču, zatim se na tehničkoj razini provode istraživanja problematike vezane za specifičnosti materijala knjižnične građe, potaknuti aktivnostima strateške razine, da bi se naposljetku saznanja do kojih je došlo provedbom istraživanja s tehničke razine primjenjivala na operativnoj razini na kojoj djeluju upravo knjižničari.⁸

⁸ Usp. Hasenay, Damir; Krtalić, Maja. Nav. dj., str. 208.

Iako se razmatranjem definicije zaštite knjižnične građe može pretpostaviti da se navedenim aktivnostima koje ona obuhvaća bave isključivo za to obrazovani stručnjaci, važno je naglasiti kako se zaštita knjižnične građe odnosi i na knjižničare i korisnike koji utječu na stanje građe kao i na potrebu za njezinom zaštitom. Svaka osoba koja je u bilo kakvom kontaktu s knjižničnom građom izravno utječe na istu te je važno da je svaki taj kontakt primjeren i da ne dovodi do za građu nepoželjnih posljedica poput raznih oštećenja.⁹ Knjižničnu građu je također potrebno štititi od različitih čimbenika koji mogu biti vanjski ili unutarnji. Svaki od njih uzrokuje razna oštećenja građe koja rezultiraju smanjenjem mogućnosti (dugo)trajne uporabe građe. Izloženost vanjskim čimbenicima oštećenja građe uvjetovana je samim prostorom u kojemu je građa pohranjena, odnosno mikroklimatskim uvjetima koji su karakteristični za određeni prostor. U njih se ubrajaju vlažnost zraka, toplina, prisutni biološki organizmi, količina i intenzitet svjetlosti, atmosferski i kruti zagađivači te razne nepredvidive okolnosti poput prirodnih nepogoda ili djelovanje čovjeka, bilo ono namjerno ili nenamjerno. Na neke od navedenih čimbenika je moguće utjecati i u određenoj ih mjeri kontrolirati te samim time smanjiti mogućnost nepovoljnog utjecaja na knjižničnu građu, dok je neke od njih kao što su na primjer okolnosti nastale uslijed prirodne nepogode gotovo nemoguće kontrolirati. No, adekvatnim planiranjem i određenom razinom spremnosti na nepredvidive okolnosti moguće je smanjiti negativne učinke na građu. Unutarnji čimbenici oštećenja i propadanja građe podrazumijevaju razne značajke i svojstva materijala od koji je knjižnična građa sačinjena, a koje je važno poznavati i razumjeti kako bi se raznim materijalima rukovalo na optimalan način koji neće ubrzati prirodne procese propadanja.¹⁰

Moguće je zaključiti kako svaki pojedinac koji je na bilo koji način u dodiru s knjižničnom građom treba posjedovati minimalnu količinu znanja o zaštiti iste te kako je provođenje aktivnosti zaštite knjižnične građe aktivnost koju zaposlenici knjižnica organiziraju i provode. Kako bi provođenje tih aktivnosti bilo uspješno, važno je osmisliti politiku zaštite knjižnične građe koju će provoditi svi zaposlenici, od onih na najvišoj pa do onih na najnižoj poziciji. Sama politika zaštite knjižnične građe predstavlja pisani dokument koji je nužan preduvjet za uspješno upravljanje zaštitom, a odgovara na tri važna pitanja – što i zašto ustanova štiti te koliko dugo će tu građu štititi. Takav dokument služi kao smjernica u donošenju odluka vezanih za provođenje zaštite knjižnične građe, a osim na razini ustanove politika zaštite

⁹ Usp. Isto, str. 206.

¹⁰ Usp. Isto.

knjižnične građe može se donijeti i na nacionalnoj razini te u tom slučaju služi usmjeravanju mjerila odabira građe za zaštitu koja je od nacionalnog interesa.¹¹

Iz do sada navedenog moguće je zaključiti kako je pojam zaštite knjižnične građe prilično složen koncept koji obuhvaća složenu problematiku i stoga se javlja potreba za upravljanjem kojim će se te aktivnosti usmjeravati prema unaprijed definiranom cilju zaštite. Čest je scenarij da se vrlo mala količina sredstava u knjižnicama uopće izdvaja za aktivnosti zaštite ili se financijska sredstva za tu namjenu odvajaju tek u krajnjem slučaju kada je građa već oštećena i zahtijeva intervencije stručnjaka koje su nerijetko vrlo skupe. Najbolja moguća praksa je dostupna financijska sredstva redovno usmjeravati aktivnostima preventivne prirode i osiguravanju adekvatnih uvjeta u prostorima koji služe pohrani građe. Pomno planiranje proračuna i njegovo usmjeravanje na potrebne aktivnosti zaštite pošteđet će knjižnicu visokih troškova restauracije te će usporiti propadanje građe kojom knjižnica raspolaže. Iz ovakvih je situacija jasno vidljivo kako je upravljanje zaštitom knjižnične građe vrlo obuhvatan proces unutar kojega je potrebno obratiti pozornost na različite okvire unutar kojih se odvijaju aktivnosti zaštite knjižnične građe. Sveobuhvatni model upravljanja zaštitom knjižnične građe obuhvaća sljedeće aspekte:

- *strateško-teorijski aspekt* odnosi se na planiranje aktivnosti utemeljenih na teorijskim znanjima iz područja zaštite, a jednu od najvažnijih uloga u planiranju aktivnosti imaju pisani dokumenti ustanove poput pisanih politika zaštite ili poslanja ustanove;¹²
- *ekonomsko-pravni aspekt* podrazumijeva svjesnost i uvažavanje svih ekonomskih i pravnih okvira unutar kojih knjižnice obavljaju svoju djelatnost kao što su financijska situacija i upravljanje sredstvima koja su knjižnici na raspolaganju za provođenje aktivnosti zaštite;¹³
- *materijalno-operativni aspekt* se odnosi na same jedinice građe i konkretne postupke koji se provode, obuhvaća implementaciju svih prije donesenih planova i strategija, ali i samih vještina i znanja vezanih za zaštitu koje knjižničari i drugo osoblje knjižnice posjeduje.¹⁴ Važnu ulogu u održavanju optimalnih uvjeta pohrane građe ima i ostalo osoblje knjižnice koje nije direktno povezano s knjižničnom građom, poput osoblja koje održava čistoću zgrade. Potrebno je osigurati netoksična

¹¹ Usp. Krtalić, Maja; Hasenay, Damir; Aparac-Jelušić, Tatjana. Nav. dj., str. 13 – 14.

¹² Usp. Isto, str. 11-13.

¹³ Usp. Isto, str. 17.

¹⁴ Usp. Isto, str. 26-28.

sredstva za čišćenje prostorija u kojima je pohranjena knjižnična građa, a sam proces čišćenja i održavanja prostorija treba biti redovit i pažljivo proveden. U ovom aspektu upravljanja zaštitom knjižnične građe naglašena je potreba za suradnjom između odjela ustanove i svih njezinih zaposlenika kako bi se osigurali svi potrebni uvjeti koji su potrebni za učinkovitu provedbu zaštite;¹⁵

- *kulturološko-društveni aspekt* se odnosi na ulogu i status kojeg knjižnica ima u zajednici. Svjesnost knjižnice o doprinosu koji daje ostatku zajednice važna je prilikom izrade poslanja same ustanove koje knjižnicu smješta u društveni kontekst i naglašava njezine obveze prema društvu. Knjižnice svojim radom i pružanjem novih usluga utječu na razvoj društva i kulture u kojemu djeluju te svoj ugled i značaj trebaju koristiti kako bi ukazale ne samo na probleme koji se tiču knjižnica, nego i na ostale društvene probleme;¹⁶
- *edukativni aspekt* podrazumijeva određivanje korpusa znanja, vještina i kompetencija za područje zaštite knjižnične građe, ali i aktivnosti koje se svode na načine kojima knjižnica poučava svoje djelatnike o samom procesu zaštite, ali i na osmišljanje načina kako važnost o zaštiti građe osvijestiti i u široj zajednici.¹⁷

Edukativni aspekt ima veliku i značajnu ulogu u provedbi i upravljanju zaštitom knjižnične građe, upravo zato što se na znanju koje se diseminira, kako budućim i postojećim knjižničarima, tako i korisnicima knjižnica, temelje sve aktivnosti koje rezultiraju zaštitom knjižnične građe. Glavni cilj aktivnosti koje se provode unutar ovoga aspekta je postići sposobnost prepoznavanja bilo kojeg problema prije nego što se situacija promijeni i oštećenje građe postane nepovratno. Kako je navedeno, znanja o zaštiti knjižnične građe mogu se steći akademskom izobrazbom informacijskih stručnjaka te pohađanjem i sudjelovanjem na raznim seminarima i tečajevima na temu zaštite. Ostali načini stjecanja znanja o zaštiti knjižnične građe obuhvaćaju stručno osposobljavanje djelatnika knjižnica, pružanje savjetodavnih usluga te stvaranje lako pristupačne baze znanja koju će činiti literatura iz područja zaštite knjižnične građe. Educiranje korisnika o savjesnom ponašanju prema knjižničnoj građi također je obuhvaćeno edukativnim aspektom te se knjižnica treba aktivno baviti osmišljavanjem načina kako svoje korisnike osposobiti za pravilno rukovanje građom. Brojni su načini na koje

¹⁵ Usp. IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom / sastavio i uredio Edward P. Adcock u suradnji s Marie-Theresom Varlamoff i Virginiom Kremp. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. Str. 34. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/pac/ipi/ipi1-en.pdf> (2023-07-14)

¹⁶ Usp. Isto, str. 29.

¹⁷ Usp. Isto.

knjižnica svoje korisnike može podučiti o zaštiti građe, poput održavanja izložbi edukativnog karaktera, izrade i podjele promidžbenih materijala koji će na kratak i razumljiv način korisnike upozoriti i educirati o pravilnom rukovanju građom, provođenje radionica i predavanja te drugi načini koje knjižnice mogu smatrati prikladnim.¹⁸ Neka od znanja, koja se na prije navedene načine korisnicima trebaju prenijeti, su načini pravilnog rukovanja građom tijekom njezina korištenja, kako se građa treba koristiti i čuvati u za to primjerenim uvjetima, zašto je građu uopće potrebno čuvati te kako ju zaštititi od bilo kojih uzročnika koji ju mogu nepovratno oštetiti. Ova su znanja primjenjiva i na osobne zbirke korisnika, sačinjavale njih knjige, fotografije ili nekakvi drugi predmeti koji predstavljaju vrijednost i za koje imaju potrebu očuvati ih. Korisnik koji je osviješten o važnosti zaštite knjižnične građe kao zajedničkog dobra svoje će ponašanje adekvatno prilagoditi kako ono ne bi imalo nikakve negativne učinke po samu knjižničnu građu te će cijiniti njezinu vrijednost i brinuti se za njezino očuvanje za buduće generacije.¹⁹ No, prije nego što ta znanja usvoji sam korisnik knjižnice, potrebno je imati kvalitetno obrazovanog knjižničara koji će prvenstveno ta znanja primijeniti u svakodnevnom kontaktu s knjižničnom građom za koju je odgovoran. Adekvatno obrazovan knjižničar raspolaže znanjima o pravilnom rukovanju knjižničnom građom, kako ju zaštititi od nepovoljnih uvjeta i kako korisnike uputiti na način rukovanja koji je za građu sigurniji i koji doprinosi održanju njezine upotrebljivosti.²⁰

¹⁸ Usp. Isto, str. 21–25.

¹⁹ Usp. Krtalić, Maja; Hasenay, Damir. Edukacija korisnika o zaštiti knjižnične građe - načela i primjeri. Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje 15-16(2012) , str. 11-12. URL: <https://hrcak.srce.hr/239755> (2023-07-14)

²⁰ Usp. Isto.

3. OSPOSOBLJAVANJE KNJIŽNIČARA U POGLEDU ZAŠTITE GRAĐE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kako bi svaka aktivnost koja za cilj ima zaštitu knjižnične građe bila učinkovita, potrebno je razumijevati osnove problematike toga područja te je za svaku knjižnicu vrlo važno imati osoblje koje je kvalificirano i obrazovano u samom području zaštite knjižnične građe. Prvotno upoznavanje sa samim pojmom zaštite građe i stjecanje osnovnih znanja iz toga područja, kako je već navedeno, provodi se kroz formalno visokoškolsko obrazovanje u obliku studija informacijskih znanosti. Ovaj oblik obrazovanja u pogledu zaštite pruža polazniku studija uvide u osnovnu problematiku zaštite građe, pomaže u razvijanju svijesti o tome koliko je važno čuvati građu te rezultira osposobljavanjem budućih stručnjaka za korištenje svih znanja koja se stječu u praktičnom dijelu. Nadalje, do znanja o zaštiti građe moguće je doći u vidu trajnog stručnog osposobljavanja informacijskih stručnjaka, a koje služi nadopunjavanju prethodno usvojenih znanja tijekom visokoškolskog obrazovanja. Osim navedene osnovne svrhe stručnog osposobljavanja, njime se također razvija sposobnost informacijskog stručnjaka u implementaciji teorijskih znanja u praksu. Izobrazba informacijskih stručnjaka na formalnoj razini u Republici Hrvatskoj se provodi na tri sveučilišta – Zagreb, Osijek i Zadar, na čijim se ustrojbenim jedinicama koje se bave informacijskim znanostima pruža mogućnost formalnog obrazovanja na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini studija informacijskih znanosti, a na sva tri sveučilišta studenti slušaju kolegije vezane za zaštitu knjižnične građe.²¹ Za stručno osposobljavanje informacijskih stručnjaka, ponajviše je odgovoran *Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara* (CSSU) koji u svojoj ponudi ima raznolike tečajeve iz područja informacijskih znanosti, a od kojih neki obrađuju problematiku zaštite knjižnične građe.²²

Uvid u stvarno stanje unutar knjižničarske struke u Republici Hrvatskoj, točnije u zastupljenost poslova vezanih za zaštitu građe, a samim time i potrebu za daljnjim osposobljavanjem knjižničara za navedene poslove, pruža istraživanje iz 2009. koje je za cilj imalo prikazati stanje i perspektivu trajnog obrazovanja knjižničara te definirati stručne i generičke kompetencije knjižničara. Navedeno istraživanje pružilo je sliku stvarnog stanja knjižničarske profesije u Republici Hrvatskoj iz perspektive samih knjižničara te je iz istoga jasno vidljivo koliki udio knjižničara obavlja poslove vezane za zaštitu građe. Online upitnik osmišljen u svrhu provedbe istraživanja ispunilo je 266 ispitanika zaposlenih u knjižnicama od

²¹ Usp. Hasenay, Damir; Krtalić, Maja; Šimunić, Zrinka. Nav. dj., str. 65.

²² Usp. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. URL: <http://cssu.nsk.hr/o-centru/> (2024-09-11)

kojih su 211 ispitanika diplomirani knjižničari. Od tih 266 ispitanika, u djelu upitnika vezanog za opseg poslova koje obavljaju na svojem radnom mjestu, njih 90, dakle tek trećina njih izjavila je da se bavi poslovima vezanim za zaštitu građe, od kojih je 27 knjižničara zaposlenih u narodnim knjižnicama, 48 zaposlenih u školskim knjižnicama te 15 u ostalim knjižnicama. Manjku knjižničara koji obavljaju bilo koje poslove iz područja zaštite građe u prilog ide i samo 9 ispitanika koje je zaštitu i pohranu građe izdvojilo kao željenu temu edukacije kojima prisustvuju. Podaci dobiveni ovim istraživanjem ukazuju na manju zainteresiranost knjižničara za proširivanje vlastitih znanja iz područja zaštite građe, kao i da se približno trećina njih bavi zaštitom. Ova saznanja mogu potaknuti nove napore promicanja potrebe i važnosti educiranja o zaštiti građe u knjižničarskoj profesiji te ukazati na manjkavosti u strukturiranju poslova unutar knjižnica s naglaskom na premalen broj zaposlenika koji obavljaju poslove zaštite građe.²³ Na povećanje broja knjižničara koji se bave poslovima zaštite može utjecati pružanje prilike za stjecanje znanja i kompetencija koje su potrebne za provođenje aktivnosti specifičnih za zaštitu knjižnične građe, a takvu priliku za stručno usavršavanje mogu pružiti samo ustanove koje su specijalizirane za pružanje takve vrste izobrazbe koja osigurava stjecanje specifičnih znanja.²⁴

3.1. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj

Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj 2002. godine osnovali su Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba i Hrvatsko knjižničarsko društvo. Glavna je zadaća ovoga Centra provođenje programa cjeloživotnog učenja i stalnog stručnog usavršavanja informacijskih stručnjaka i knjižničara u Republici Hrvatskoj provođenjem tečajeva namijenjenih diplomiranim knjižničarima neovisno o ustanovi u kojoj rade, pomoćnim knjižničarima, studentima i svim pripadnicima AKM zajednice. Neki od ciljeva Centra su:

- omogućavanje razvoja interdisciplinarnog usavršavanja;
- usvajanje novih znanja i vještina;
- pružanje potpore procesu informacijskog opismenjavanja knjižničara;
- trajno praćenje potreba knjižničara za stalnim stručnim usavršavanjem.²⁵

²³ Usp. Machala, Dijana. Knjižničarske kompetencije i trajna izobrazba knjižničara u Hrvatskoj: iz perspektive dionika na tržištu rada (poslodavaca i knjižničara). Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 83-124. URL: <https://www.nsk.hr/cuk/cuk.pdf> (2023-08-14)

²⁴ Usp. Isto.

²⁵ Usp. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. URL: <http://cssu.nsk.hr/o-centru/> (2024-08-22)

Radom Centra upravlja Programski odbor od osam članova, a tečajeve i druge oblike usavršavanja koje Centar nudi provode predavači koji su profesori informacijskih znanosti, knjižničari i informacijski stručnjaci. Prema najnovijim podacima unutar Centra djeluje više od 80 predavača iz područja informacijskih znanosti.²⁶ Tečajevi koje provodi Centar su raspoređeni u devet modula koji se odnose na različite kategorije unutar knjižničarske struke te su zastupljena područja kao što su npr. bibliografska kontrola, upravljanje zbirka, digitalizacija građe i sl. Za područje zaštite knjižnične građe, odnosno za knjižničare koji se bave aktivnostima zaštite ili to planiraju, iznimno je važan *Modul III: Upravljanje zbirka*, u kojemu se nalaze tečajevi koji se dotiču tema vezanih za područje zaštite građe, a trenutno ih postoji šest. Svih šest tečajeva vezanih za područje zaštite namijenjeno je knjižničarima, neovisno o ustanovi u kojoj rade te ne zahtijevaju specifična predznanja koja je potrebno imati. Tečajevi vezani za problematiku zaštite knjižnične građe su kako slijedi:

- tečaj *Kako? Za koga? Što? i Zašto? sačuvati knjižničnu baštinu*, koji u fokusu ima upravo knjižničnu baštinu, a polaznike tečaja upoznaje s postupkom preventivne zaštite, postupcima i uvjetima koji su nužni kako bi knjižnična građa stekla svojstva kulturnog dobra i kako bi samim time dobila pravo upisa u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Polaznici ovog tečaja stječu i teorijska znanja o staroj građi koju baštinske ustanove pohranjuju te se upoznaju s rizicima uništenja propadanja stare građe;²⁷
- tečaj *Koncept i opća načela upravljanja zaštitom pisane baštine*, koji služi kako bi polaznike osposobio za sveobuhvatno sagledavanje problematike upravljanja zaštitom u informacijskim ustanovama. Osim toga, polaznici usvajaju temeljna znanja iz područja zaštite te se pripremaju za primjenjivanje kriterija za implementaciju raznih rješenja u praktično djelovanje.²⁸
- tečaj namijenjen stručnom usavršavanju knjižničara na području zaštite građe *Zaštita knjižnične građe u izvanrednim okolnostima* kojemu je u fokusu podučiti polaznike utvrđivanju izvora opasnosti kojima je građa izložena te kako da uspješno predlože primjenu specifičnih metoda zaštite. Znanja stečena ovim tečajem primjenjuju se u

²⁶ Usp. Isto. (2023-08-12)

²⁷ Usp. III.4. *Kako? Za koga? Što? i Zašto? sačuvati knjižničnu baštinu*. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/kako-za-koga-sto-i-zasto-sacuvati-knjiznicnu-bastinu/> (2024-08-25)

²⁸ Usp. III.7. *Koncept i opća načela upravljanja zaštitom pisane baštine*. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/iii-7-koncept-i-opca-nacela-upravljanja-zastitom-pisane-bastine/> (2024-08-25)

procesima planiranja i poduzimanja mjera za zaštitu knjižnične građe u izvanrednim situacijama.²⁹

- tečaj *Procjena rizika od katastrofa za knjižničnu građu* koji je osim knjižničarima namijenjen i svim vanjskim suradnicima knjižnice kao i studentima povezanih tehničkih i društveno-humanističkih disciplina. Ovaj tečaj polaznike osposobljava za utvrđivanje ugroze i procjenjivanje rizika za građu i samu ustanovu u smislu njezina geografskog i institucionalnog konteksta. Osim predavanja, na ovom tečaju polaznici prolaze kroz praktične vježbe u kojima analiziraju potencijalne rizike za građu te predlažu načine postupanja prikladne za danu situaciju.³⁰
- e-tečaj *Osnove preventivne zaštite pisane građe* polaznike osposobljava za definiranje osnovnih pojmova vezanih za zaštitu knjižnične građe, prepoznavanje i opisivanje uzroka propadanja građe, razlikovanje osnovnih tehnika i metoda zaštite i dr.³¹
- tečaj *Izazovi posudbe i izlaganja baštinske građe s gledišta zaštite* koji polaznike priprema za primjenu stečenih znanja prilikom planiranja i poduzimanja mjera za zaštitu baštinske građe prilikom posudbe i izlaganja građe. Praktični dio ovog tečaja polaznicima daje priliku da se okušaju u planiranju izrade i nabave opreme za zaštitu građe pri izlaganju i posudbi.³²

Svi navedeni tečajevi su tematikom usko vezani za područje zaštite građe te polaznicima nude i teorijska i praktična znanja koja će moći primijeniti u stvarnim situacijama u informacijskim ustanovama u kojima su zaposleni. Kako je navedeno, tečaj dostupan u online obliku naziva se *Osnove preventivne zaštite pisane građe* te će se u nastavku na njegovom primjeru prikazati sadržaji prepoznati kao važni pri dodatnom stručnom osposobljavanju knjižničara u Republici Hrvatskoj na području zaštite knjižnične građe.

²⁹ Usp. III.8. Zaštita knjižnične građe u izvanrednim okolnostima. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/zastita-knjiznicne-grade-u-izvanrednim-okolnostima-iskustva-i-preporuke/> (2024-08-25)

³⁰ Usp. III.9. Procjena rizika od katastrofa za knjižničnu građu. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/procjena-rizika-od-katastrofa-za-knjiznicnu-gradu/> (2024-08-25)

³¹ Usp. III.10. Osnove preventivne zaštite pisane građe (e-tečaj). Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/osnove-preventivne-zastite-e-tecaj/> (2024-08-25)

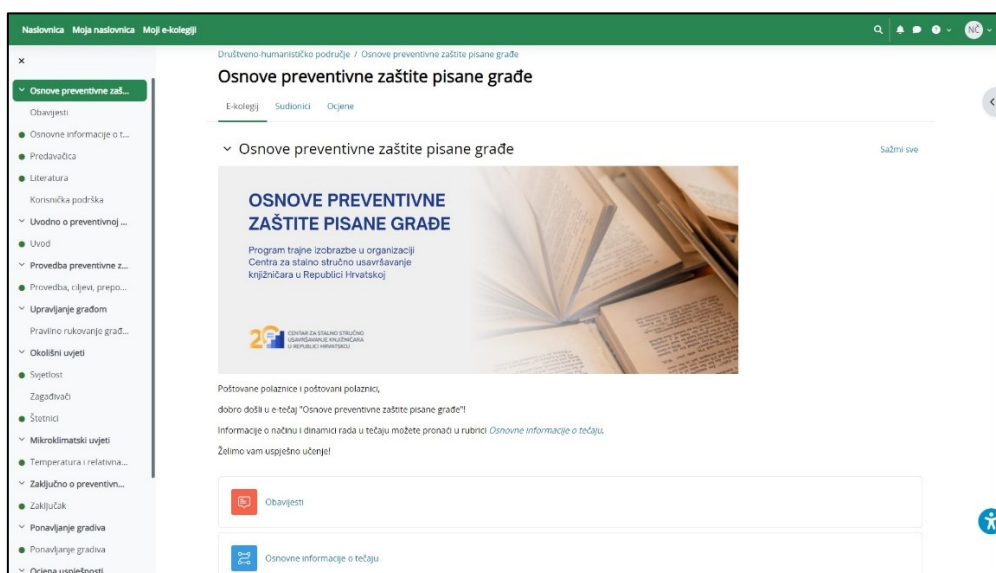
³² Usp. III.11. Izazovi posudbe i izlaganja baštinske građe s gledišta zaštite. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/izazovi-posudbe-i-izlaganja-bastinske-grade-s-gledista-zastite/> (2024-08-25)

4. CSSU e-tečaj *Osnove preventivne zaštite pisane građe*

Na mrežnoj stranici CSSU-a dostupan je besplatan online tečaj iz područja zaštite građe pod nazivom *Osnove preventivne zaštite pisane građe* (Slika 1.). Tečaj je namijenjen svim knjižničarima, restauratorima i vlasnicima baštinskih zbirki ili knjižnica, a u slobodnom pristupu ostaje do kraja 2024. godine. Predavačica navedenog e-tečaja je Gabriela Aleksić, dipl. ing. grafičke tehnologije, konzervatorica-restauratorica te koordinatorica procesa Opremanje i uvez građe u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Gradivo kojim se tečaj bavi obuhvaća metodologiju i načela preventivne zaštite građe, kao i ulogu zaštite građe u samom kontekstu zaštite kulturne baštine. Neki od ishoda učenja na e-tečaju su:

- definiranje osnovnih pojmova iz područja zaštite građe,
- opisivanje i analiziranje svojstava materijala koji sačinjavaju knjižničnu građu,
- prepoznavanje i opisivanje uzročnika propadanja građe,
- predviđanje mogućih posljedica izloženosti građe nepovoljnim uvjetima i situacijama te
- razlikovanje osnovnih metoda i tehnika zaštite građe.

E-tečaju je moguće pristupiti preko AAI-@EduHr elektroničkog identiteta u MoD sustavu za e-učenje sveučilišnog računskog centra.³³

Slika 1. Naslovna stranica e-tečaja *Osnove preventivne zaštite pisane građe*

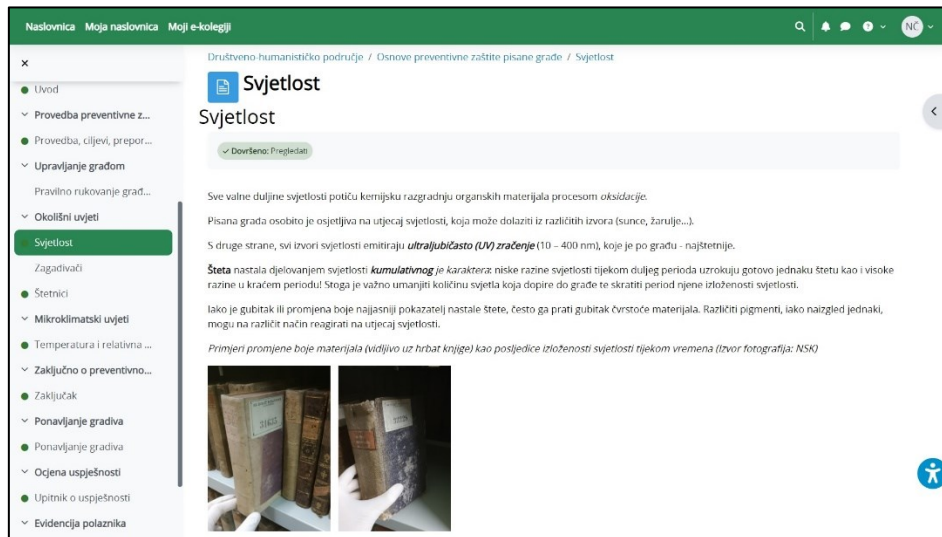
³³ Usp. III.10. Osnove preventivne zaštite pisane građe (e-tečaj). Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/osnove-preventivne-zastite-e-tecaj/> (2024-08-25)

Tečaj se sastoji od šest poglavlja – *Uvodno o preventivnoj zaštiti, Provedba preventivne zaštite, Upravljanje građom, Okolišni uvjeti, Mikroklimatski uvjeti i Zaključno o preventivnoj zaštiti*. Kroz poglavlja tečaja polaznik se kreće unaprijed propisanim redosljedom, a one se otvaraju postupno tek nakon što se prođe prethodna cjelina. Uz svaku cjelinu nalazi se traka praćenja napretka kroz aktivnosti uz upute o zadacima koje je potrebno ispuniti kako bi se sljedeća cjelina otključala. Pokrenuti rasprave i/ili postaviti pitanja moguće je na dostupnom forumu, a moderatori obavijesti o tečaju postavljaju u rubriku Obavijesti. Tečaj nije vremenski ograničen te je svakom polazniku ostavljeno na slobodu odrediti vlastiti tempo prolaženja kroz materijale i rješavanja zadataka za ponavljanje. Nakon završetka svih aktivnosti unutar tečaja te rješavanja provjere znanja s minimalno 75 % uspješnosti i ispunjavanja upitnika o uspješnosti, polaznik dobiva potvrdu CSSU-a o završetku tečaja uz naznačene CEU (eng. *Continuing education unit*) bodove potrebne za stručno napredovanje te 1 CEU bod ima vrijednost odslušanih sati.³⁴

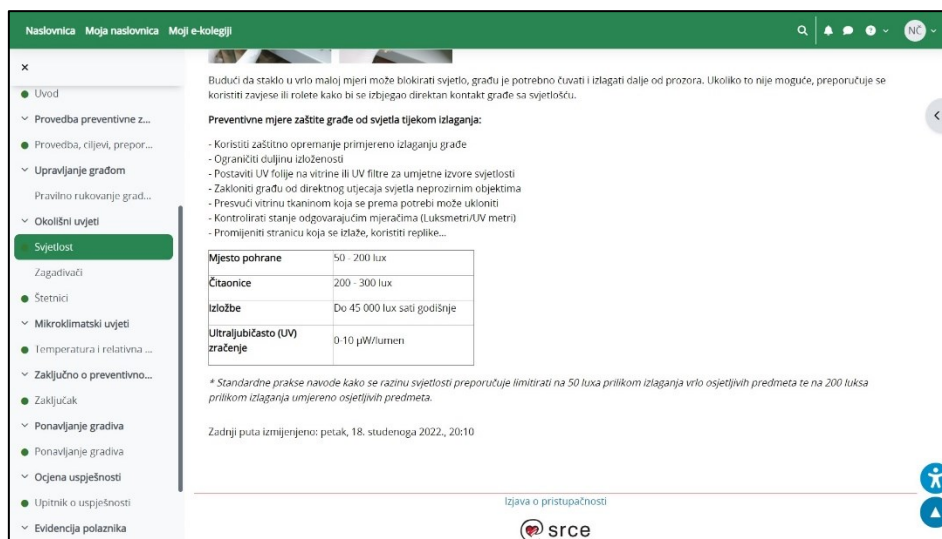
Prvo poglavlje pod nazivom *Uvodno o preventivnoj zaštiti* polaznicima donosi kratak i sažet uvod u samu temu preventivne zaštite građe, ističe 10 uzroka propadanja i oštećivanja pisane građe, definira sam pojam preventivne zaštite te nabraja što sve utječe na preventivne mjere zaštite građe. Drugo poglavlje pod nazivom *Provedba preventivne zaštite* polaznike upoznaje s osnovnim aktivnostima koje se obavljaju prilikom preventivne zaštite građe, naglašava što sve treba znati o građi kako bi se odgovorilo na ključna pitanja provedbe zaštite građe – što se događa, zašto se događa i što to znači. Također, u ovom poglavlju polaznike se upoznaje s primjenom referentnih mjerila prilikom preventivne zaštite i s IFLA-inim načelima za njegu i rukovanje knjižničnom građom. Treće poglavlje *Upravljanje građom* upoznaje polaznike s osnovnim smjernicama kojih se treba pridržavati prilikom rukovanja građom a da se rizik za njezino oštećenje svede na minimalnu razinu. Također, ovo poglavlje govori i o odgovarajućim načinima pohrane građe s naglaskom na veličinu jedinica građe koja služi za adekvatno grupiranje jedinica u namještaju za pohranu. Spominje se i zaštitna oprema koja se koristi prilikom rukovanja građom te se naglašavaju kriteriji koje je potrebno uzeti u obzir tijekom odabira opreme koja će se koristiti uz slikovne primjere same zaštitne opreme. Četvrto poglavlje *Okolišni uvjeti* sastoji se od tri potpoglavlja – svjetlost, zagađivači i štetnici. Potpoglavlje *Svjetlost* (Slika 2.) govori o oštećenjima građe koji nastaju kao posljedica izlaganja svjetlosti, nabrojene se preventivne mjere kojima se građa može zaštititi od svjetla te donosi

³⁴ Usp. Centar za stalno stručno usavršavanje. Program 2024. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskog: Zagreb, 2024. URL: <file:///D:/Users/Administrator/Downloads/PROGRAM-2024-final.pdf> (2024-09-11)

preporučene vrijednosti razine svjetlosti kojima je građa izložena u različitim situacijama unutar knjižnice. Na Slikama 2. i 3. prikazano je navedeno potpoglavlje koje donosi jasne upute kako građu preventivno zaštititi od štetnog utjecaja svjetlosti. Iz ovoga je primjera vidljivo kako je ovaj tečaj primjenjiv na operativnoj razini provođenja zaštite građe jer donosi upute upravo onim pojedincima koji su prvenstveno odgovorni za čuvanje uporabnog stanja građe.

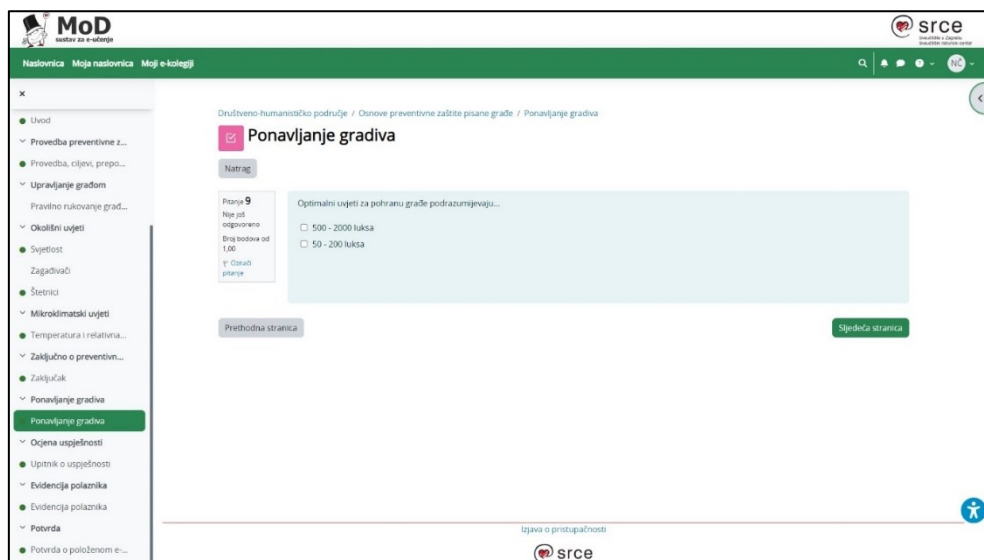
Slika 2. Potpoglavlje e-tečaja

Slika 3. Potpoglavlje e-tečaja

Potpoglavlje *Zagađivači* donosi podjelu zagađivača prema vrsti, izvoru i podrijetlu, slikovnim primjerima prikazuje posljedice utjecaja zagađivača na građu te nabroja preventivne mjere koje je potrebno provoditi kako bi se građa zaštitila od zagađivača. Potpoglavlje *Štetnici* polaznike tečaja upozna s najčešćim vrstama štetnika koje se mogu pojaviti u knjižnici i

predstavljaju opasnost za građu, nabrojani su znakovi po kojima se prisutnost štetnika u zbirdkama građe može prepoznati i utvrditi te su nabrojane preventivne mjere zaštite građe od štetnika. Poglavlje *Mikroklimatski uvjeti* govori o opasnostima za građu koje mogu nastati kao posljedice neadekvatnih mikroklimatskih uvjeta u prostorijama u kojima se građa pohranjuje. Temperatura i relativna vlažnost izdvojene su kao najvažniji mikroklimatski uvjeti koji imaju najveći utjecaj na građu, govori se o optimalnim vrijednostima tih uvjeta te su nabrojane i prikazane posljedice na građu do kojih dolazi pod utjecajem previsoke ili preniske temperature te oscilacijama relativne vlažnosti. Posljednje poglavlje *Zaključno o preventivnoj zaštiti* donosi sažet zaključak najvažnijih informacija koje su predstavljene u tečaju, tako se spominju referentna mjerila čije se korištenje preporučuje, oscilacije relativne vlažnosti kao najveća opasnost za materijale građe, važnost održavanja okoliša oko zgrade i slično. Nakon posljednjeg poglavlja slijedi ponavljanje gradiva u obliku online testa koji se sastoji od 15 pitanja vezanih za obrađeno gradivo. Na Slici 4. prikazan je dio testa za ponavljanje gradiva nakon prolaska kroz tečaj, a prikazano se pitanje odnosi na već prethodno prikazano potpoglavlje *Svjetlost* u kojemu su navedene optimalne vrijednosti jačine svjetlosti u prostorijama u kojima se građa pohranjuje. Ovakvo je znanje od iznimne važnosti za osoblje koje brine o stanju građe u knjižnici, a pitanja koncipirana na ovakav način polaznike usmjeravaju na najvažnije informacije koje su im pružene tijekom tečaja.

Slika 4. Test za ponavljanje gradiva

Nakon rješavanja testa za ponavljanje, polaznika se upućuje na rješavanje kratkog upitnika o uspješnosti samog tečaja koji služi kao povratna informacija edukatorima, a posljednje što polaznik treba odraditi kako bi dobio potvrdu o položenom e-tečaju CSSU-a je ispuniti obrazac

evidencije polaznika u kojemu se unose osobni podaci polaznika u svrhu izdavanja same potvrde (Slika 5.). Tečaju se može pristupiti i nakon polaganja istoga i dobivanja potvrde, moguće je prolaziti kroz poglavlja neovisno o redosljedju te ponovo rješavati online test. Ovaj tečaj na jednostavan i sažet način polaznicima donosi znanja o zaštiti knjižnične građe koja je moguće pronaći u stručnoj literaturi ovog područja. Usvojena znanja su primjenjiva u knjižničarskoj praksi, a primjeri same primjene teorijskih znanja su također prikazani i kroz tečaj. Ovakvi su tečajevi iznimno važni za osposobljavanje i usavršavanje knjižničara te je provođenje istih primjer dobre prakse i suradnje više različitih stručnjaka i ustanova na vrlo učinkovit način.³⁵

Slika 5. Potvrda o pohađanju e-tečaja CSSU-a

³⁵Usp. III.10. Osnove preventivne zaštite pisane građe (e-tečaj). Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/osnove-preventivne-zastite-e-tecaj/> (2024-08-25)

5. ZAKLJUČAK

Osoblje koje je adekvatno educirano u pogledu zaštite građe uspješno će moći primijeniti aktivnosti preventivne zaštite i spriječiti nastanak po građu pogubnih oštećenja, ali isto tako će i već oštećenu građu moći uputiti na daljnje stručne postupke kojima se oštećenja mogu umanjiti. Kako bi osoblje knjižnica i ostalih informacijskih ustanova bilo osposobljeno provoditi aktivnosti zaštite knjižnične građe, potrebno je imati na umu kako se potrebno neprestano stručno usavršavati. To je iznimno važno u kontekstu cjeloživotnog učenja, ali i praćenja trendova te uspješnog i učinkovitog provođenja aktivnosti zaštite. Daljnji razvoj tehnologije, a samim time i tehnika kojima je moguće usporiti propadanje materijala knjižnične građe iziskuje nastavak bavljenja stručnjaka ovom problematikom jer je građu moguće zaštititi samo ako postoji dovoljno znanja o čimbenicima zbog kojih ona prvenstveno propada. Stručno osposobljavanje knjižničara na području zaštite knjižnične građe u Republici Hrvatskoj je moguće ostvariti u okviru *Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara* koji provodi brojne tečajeve vezane za područje knjižničarstva. Od ponuđenih tečajeva moguće je pronaći i one koji se bave problematikom zaštite knjižnične građe te pružaju dodatna korisna znanja u tom području. Knjižničari tako imaju mogućnosti proširiti vlastita znanja o području zaštite knjižnične građe te je na primjeru e-tečaja CSSU-a prikazano kako je to moguće učiniti i vlastitim tempom u vrijeme koje odgovara svakom polazniku tečaja. Edukativni sadržaji dostupni online mogu doći do većeg broja zainteresiranih sudionika te je vrlo važno osmišljavati takve sadržaje u suradnji sa stručnjacima s područja zaštite knjižnične građe.

6. LITERATURA

Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara. URL: <http://cssu.nsk.hr/> (2023-08-12)

Centar za stalno stručno usavršavanje. Program 2024. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskog: Zagreb, 2024. URL: <file:///D:/Users/Administrator/Downloads/PROGRAM-2024-final.pdf> (2024-09-11)

Hasenay, Damir; Krtalić, Maja; Šimunić, Zrinka. Obrazovanje studenata informatologije o čuvanju i zaštiti kulturne baštine – temeljna znanja i njihov prijenos u praksu. *Život i škola* 57, 25(1/2011.), str. 61. – 75. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/106661> (2023-08-12)

Hasenay, Damir; Krtalić, Maja. Terminološki i metodološki aspekti u proučavanju zaštite stare knjižnične građe. *Libellarium : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova* 1(2009), str. 203 – 220. URL: <https://hrcak.srce.hr/37156> (2023-07-14)

Horvat, Ines; Hasenay, Damir. Interpretacija pisane baštine – potrebna znanja informacijskih stručnjaka. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 63, 1-2(2020), str. 389–409. URL: <https://doi.org/10.30754/vbh.63.1-2.804> (2024-08-22)

III.4. Kako? Za koga? Što? i Zašto? sačuvati knjižničnu baštinu. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/kako-za-koga-sto-i-zasto-sacuvati-knjiznicnu-bastinu/> (2024-08-25)

III.7. Koncept i opća načela upravljanja zaštitom pisane baštine. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/iii-7-koncept-i-opca-nacela-upravljanja-zastitom-pisane-bastine/> (2024-08-25)

III.8. Zaštita knjižnične građe u izvanrednim okolnostima. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/zastita-knjiznicne-grade-u-izvanrednim-okolnostima-iskustva-i-preporuke/> (2024-08-25)

III.9. Procjena rizika od katastrofa za knjižničnu građu. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/procjena-rizika-od-katastrofa-za-knjiznicnu-gradu/> (2024-08-25)

III.10. Osnove preventivne zaštite pisane građe (e-tečaj). Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/osnove-preventivne-zastite-e-tecaj/> (2024-08-25)

III.11. Izazovi posudbe i izlaganja baštinske građe s gledišta zaštite. Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. URL: <http://cssu.nsk.hr/tecajevi/izazovi-posudbe-i-izlaganja-bastinske-grade-s-gledista-zastite/> (2024-08-25)

IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom / sastavio i uredio Edward P. Adcock u suradnji s Marie-Theresom Varlamoff i Virginiom Kremp. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/pac/ipi/ipi1-en.pdf> (2023-07-14)

Krtalić, Maja; Hasenay, Damir. Edukacija korisnika o zaštiti knjižnične građe - načela i primjeri. Knjižničarstvo : glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje 15 - 16(2012) , str. 9 – 19. URL: <https://hrcak.srce.hr/239755> (2023-07-14)

Krtalić, Maja; Hasenay, Damir; Aparac-Jelušić, Tatjana. Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama – teorijske pretpostavke. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 1/2 (2011), str. 1-36. URL: <https://hrcak.srce.hr/80113> (2023-07-14)

Machala, Dijana. Knjižničarske kompetencije i trajna izobrazba knjižničara u Hrvatskoj: iz perspektive dionika na tržištu rada (poslodavaca i knjižničara). Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009. Str. 83-124. URL: <https://www.nsk.hr/cuk/cuk.pdf> (2023-08-14)

Tadić, Katica. Izgradnja knjižničnog fonda. // Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare / Katica Tadić. URL: <https://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm> (2024-09-11)